

TURAYHÎ

ye” adıyla çeşitli ağıt törenleri ve hutberlerden önce okunması Şii çevrelerinde yaygın bir gelenektir. 4. *Câmi‘u’l-makâl fî mâ yete‘allaķu bi-ahvâli’l-hadîş ve’r-ricâl ve temyîzi’l-müşterekâti minhüm*. İmâmîyye geleneğine göre yazılmış hadis usulüne dair olup Muhammed Kâzım et-Turayhî tarafından neşredilmiştir (Tahrân 1955). Ricâle ilgili on ikinci bölümünü *Müşterekâtü Câmi‘i’l-makâl* adıyla öğrencisi Muhammed Emîn el-Kâzımî şerhetmiş (Âgâ Büzürg-i Tahrânî, XXI, 40), Abdülhüseyn b. Ni‘met en-Necefi de *Mütķanü’l-makâl fî telhîşi Câmi‘i’l-makâl* adıyla telhis etmiştir. 5. *el-Fahriyyetü’l-kübrâ*. Fıkha dair olan eseri (nşr. Muhammed Saîd et-Turayhî, Beyrut 1409/1989) müellif daha sonra *el-Fahriyyetü’ş-şuğrâ* adıyla ihtisar etmiştir. 6. *el-Erba‘üne hadîsen* (nşr. Muhammed Saîd et-Turayhî, Beyrut 1407/1987). 7. *Āvâbiñü’l-esmâ‘ ve’l-levâhik* (nşr. Muhammed Kâzım et-Turayhî, Tahrân 1375/1956). 8. *Câmi‘atü’l-fevâ‘id fî işbâti hücciyeti’z-zan*. İctihad ve taklidi reddeden Muhammed Emîn el-Esterâbâdî’ye reddiyedir (nşr. Muhammed Saîd et-Turayhî, *Mecelletü’l-Mevsim*, sy. 9-10, Lahey 1991, s. 567-588; eserlerinin bir listesi için bk. Âgâ Büzürg-i Tahrânî, tür.yer.; *A‘yânü’ş-Şî‘a*, VIII, 395).

BİBLİYOGRAFYA :

Turayhî, *Teşîrû ğaribi’l-Ķur‘ân* (nşr. M. Kâzım et-Turayhî), Necef 1372/1953, neşredenin girişi, s. 18-31; a.mlf., *Mecma‘u’l-bahreyn*, Beyrut 1985, Giriş, s. 3-8; Abdullah Efendi el-İsfahânî, *Riyâzü’l-‘ulemâ‘ ve ħiyâzü’l-fuzalâ‘* (nşr. Ahmed el-Hüseynî), Kum 1401, IV, 332-335; Hür el-Âmilî, *Emelü’l-âmil* (nşr. Ahmed el-Hüseynî), Necef-Bağdad 1385/1965, II, 214-215; İbn Uşfûr el-Bahrânî, *Lü’lû‘etü’l-bahreyn* (nşr. M. Sâdik Âl-i Bahrülulüm), Beyrut 1406/1986, s. 66; Hânsârî, *Ravzâtü’l-cennât* (nşr. Esedullah İsmâiliyyân), Kum 1392/1972, V, 349-353; *İzâhu’l-meknûn*, tür.yer.; M. Ali Müderris, *Reyhânetü’l-edeb*, Tebriz 1347 hş., IV, 54-55; Âgâ Büzürg-i Tahrânî, *ez-Zer‘a ilâ teşâñifi’ş-Şî‘a*, Beyrut 1403/1983, tür.yer.; *A‘yânü’ş-Şî‘a*, VIII, 394-395; Ca‘fer Bâkır Âl-i Mahbûbe, *Mâzi’n-Necef ve ħâzîruhâ*, Beyrut 1406/1986, II, 454-458; Abdüsselâm Kâzım el-Caferî, *Hidâyetü’l-tâlib ilâ meşâdiri kitâbi’l-Mekâsib*, Kum 1428, s. 387-400.

ADEM YERİNDE

TURCICA

Fransa’da çıkan
yıllık Türkoloji dergisi.

Strasburg’daki Marc Bloch Üniversitesinin Türk Araştırmaları Bölümü Fransız Millî Bilimsel Araştırmaları Merkezi’nin Etudes Turques et Ottomanes (UMR 8032) ekibiyle Association Pour la Diffusion des

Etudes Turques derneği tarafından birlikte yayımlanmaktadır. Kurucu müdürü Irène Melikoff’un yanı sıra Fransız Türkologları ile diğer ülkelerin Türkologlar’ından oluşan bir yazı komitesinin yardımıyla dergi Jean-Louis Bacqué-Grammont, Paul Dumont ve Gilles Veinstein tarafından yönetilmiştir. Yazı kurulunda J. Aubin, L. Bazin, A. Bennigsen, P. Naili Boratav, C. Cahen, J. Hamilton, R. Mantran gibi isimler yer alır. 1969’dan beri yayımlanmakta olan *Turcica*’nın ilk sayısının alt başlığı *Revue d’études turques* ibaresini taşımaktaydı. 24. sayısından itibaren (1992) misyonu şu kelimelerle belirginleştirilmiştir: “Peuples, Langues, Cultures, Etats” (halklar, diller, kültürler, devletler). Bunlarla derginin iki amacının olduğu anlatılmak istenmiştir: Geçmiş ve şimdiki zamanda Türk topluluklarını ve devletlerini söz konusu çerçevede incelemek, insan bilimlerinin her bir dalını kapsayan araştırmaları içine almak.

Orta Asya’dan Türkiye Cumhuriyeti’ne bütün Türk dünyasını dil, edebiyat, folklor açısından ve ekonomik, sosyal bakımdan incelemeyi amaçlayan *Turcica*, tematik bir dergi değilse de zaman zaman aynı konu hakkındaki bazı araştırmalar tek sayıda toplanmıştır. Meselâ I. Selim, Saffeviler ve kızılbaşlara dair yazılar (sy. 6), Kemalist dönem (sy. 14), Fransızca yazan genç Türk dil uzmanları (sy. 29), Osmanlılar’da ölümün sonra yapılan envanterler (tereke defterleri) (sy. 32), esaret karşısında Osmanlı toplumu (sy. 33) ve Osmanlı arkeolojisi (sy. 37) başlıkları örnek gösterilebilir. Ayrıca Halil İnalçık’ın teşvikiyle Osmanlı metrolojisi hakkında yapılan bir seri araştırma ve bibliyografyalar, kütüphanelerle arşivlerin tanıtılması da yapılmıştır.

Bu esnek yayın politikasından dolayı *Turcica* sürekli gelişme göstermiştir. İlk zamanlarda fazlaca yer alan etnografya ve folklor çalışmaları (sırasıyla on iki ve yirmi beş yazı) daha sonra azalmış, din ve süffilik (kırk yazı), edebiyat (elli bir yazı), dil bilimi ve filoloji (elli yedi yazı) ve özellikle tarih alanıyla ilgili makaleler çoğalmıştır. 251 yazıyla en geniş yeri kapsayan tarihin yanı sıra sanat tarihiyle (on sekiz yazı) tarihe yardımcı olan bilimler alanında diplomatik (on üç yazı), metroloji (sekiz yazı), paleografya (sekiz yazı), arkeoloji (dört yazı), historiografya (üç yazı), epigrafya (iki yazı), nümismatik (iki yazı) alanında makaleler bulunmaktadır. Tarihle ilgili belge yayınları (seksen yedi yazı) ve edebî metin neşirleri (on üç yazı) bunlara eklenebilir.

Tarih konusunda altmış iki yazı kişiler, politika, diplomasi ve savaşlar hakkındadır.

Yetmiş biri gitgide artan sayıda toplumu, elli ikisi kurumları, yirmi yedisi ekonomi, finans, ticaret, zanaat veya endüstri sorunlarını içerir. Osmanlı toplumundaki gayri müslimlerle ilgili yazılar da bunlara dahildir. Bu çalışmaların çoğu Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti dönemlerine dairdir. Edebiyat alanındaki yazılarda da aynı durum görülür. Bu yazılar Âzerî, Kumân, Çağatay, Kırgız, Tatar, Uygur, Özbek, İran gibi bölgeler hakkındadır. Aynı şekilde dil bilimi çalışmalarının yarısı Osmanlı ve Türkiye Türkçesi’yle ilgilidir. Bu arada Volga Bulgarcası, Çağatay, Çuva, Kırgız, Kıpçak, Hoton, Moğol, Özbek, Uygur, Kırım Tatarcası veya Türkmen dillerine ait incelemeler de yapılmıştır.

Turcica’da her ne kadar Almanca, İngilizce, Fransızca ve İtalyanca yazılar yayımlanmaktaysa da genellikle yayın dili Fransızca ve İngilizce’dir. Fakat İngilizce’nin payı yıllar geçtikçe artmaktadır. Son sayılarda Fransızca yazılarla İngilizce yazılar birbirine yakın sayıdadır. *Turcica*’nın tematik indeksi 1984 yılında aynı dergilerde Zeki Arıkan (*TTK Belleten*, XLVII/185 [1983], s. 416-452) ve Atilla Çetin (*TDA*, sy. 29 [1984], s. 93-127) tarafından hazırlanmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Zeki Arıkan, “*Turcica*, revue d’études turques, Paris-Strasbourg 1969-1979, c. I-XI”, *TTK Belleten*, XLVII/185 (1983), s. 407-452; Atilla Çetin, “Fransız Türkologlarının Yayınladıkları *Turcica* (Türk Araştırmaları) Dergisinin Türk Kültürü ve Tarihine Hizmetleri”, *TDA*, sy. 29 (1984), s. 91-127; *Turcica*, Table des volumes 1 à 30, 1969-99, Paris 1999.

NICOLAS VATIN

TURFAN

Doğu Türkistan’da bir vaha
ve aynı adı taşıyan
tarihî bölge.

Bugün Çin Halk Cumhuriyeti toprakları içinde kalan bölge tarihî kayıtlarda XIV. yüzyıldan beri bu adla anılır. Son derece verimli olan vahanın en çukur yeri deniz seviyesinden 154 m. aşağıdadır. Kuzeyinde Tanrıdağları’nın 3000 m. yükseklikteki doğu silsileleri Bogdoola ve Kızıldağ yer alır. Turfan çukurluğu aynı zamanda Asya kıtasının en alçak noktasıdır. Turfan bölgesi tarihin eski devirlerinde Ch’ü-shih adlı bir devletin etki alanı içindeydi (m.ö. 206-m.s. 220). Buranın en başlıca özelliği, Çin’den batıya doğru giden kervanların başlangıç noktasına yakın erken konaklama yerlerinden biri olmasıydı; bu sebeple “Garp illerinin kapısı” diye anılırdı. Daha sonra